

مبانی سبک زندگی اسلامی

محمد تقی فعّالی

فهرست مطالب

۲۱.....	دیباچه
۲۹.....	فصل اول: زمینه‌ها و نظریه‌ها
۳۱.....	درآمد
۳۱.....	(۱) چرا پدیدهٔ سبک زندگی مهم است؟
۳۲.....	یک) بروز تغییرات گسترده و عمیق در جهان و ایران
۳۲.....	الف) سیر تغییرات اجتماعی در جهان
۳۲.....	اول) بازسازی
۳۳.....	گونهٔ نخست: بازسازی خانه‌ها و شهرها
۳۳.....	گونهٔ دوم: بازسازی ذائقه‌ها و سلیقه‌ها
۳۴.....	دوم) صنعت مد
۳۵.....	سوم) صنعت ورزش
۳۵.....	چهارم) مصرفی کردن جامعه
۳۵.....	پنجم) توسعهٔ حق انتخاب
۳۵.....	ب) سیر تحولات اجتماعی در ایران
۳۵.....	اول) دههٔ شصت
۳۶.....	دوم) جلوه‌ها
۳۶.....	نمونهٔ نخست: پوشش

۳۶	نمونه دوم: غذا و تغذیه
۳۸	(دو) مواجهه منطقی با الگوهای سبک زندگی غربی
۳۸	(سه) بازشناسی الگوهای سبک زندگی
۳۹	(چهار) توسعه فرهنگ اسلامی
۴۰	(پنج) روش شناسی ترویج سبک زندگی اسلامی
۴۱	(شش) مدیریت استراتژیک تغییرات در کشور
۴۱	(هفت) هویت یابی
۴۳	(هشت) کارکرد اجتماعی - سیاسی
۴۴	(نه) نرم افزار تمدن نوین اسلامی
۴۷	(۲) معناشناسی
۴۷	یک) ریشه شناسی واژه سبک زندگی
۴۷	(دو) معناشناسی لغوی
۴۷	الف) فرهنگ های لاتین
۴۷	اول) فرهنگ وبستر
۴۸	■ واژه life
۴۹	■ واژه style
۵۰	■ واژه lifestyle
۵۱	دوم) فرهنگ آکسفورد
۵۱	■ واژه life
۵۱	■ واژه style
۵۲	■ واژه lifestyle
۵۲	سوم) فرهنگ هریتیج
۵۲	■ واژه life
۵۲	■ واژه style
۵۳	■ واژه lifestyle
۵۳	ب) فرهنگ های عربی
۵۴	ج) فرهنگ های فارسی
۵۴	اول) فرهنگ دهخدا
۵۴	دوم) فرهنگ معین

۵۴	 سوم) فرهنگ عمید
۵۶	 ۳) نظریه‌ها، تحلیل‌ها و تعریف‌ها
۵۸	 یک) دیدگاه ویلن (۱۹۲۹-۱۸۵۷م)
۶۰	 دو) دیدگاه زیمل (۱۹۱۸-۱۸۵۸م)
۶۳	 سه) دیدگاه وبر (۱۹۲۰-۱۸۶۴م)
۶۷	 چهار) دیدگاه آدلر (۱۹۳۷-۱۸۷۰م)
۶۹	 الف) اصول روان‌شناسی فردی
۶۹	 اول) کل‌نگری
۶۹	 دوم) نیروی خلاق
۷۰	 سوم) انگاره‌پنداری
۷۰	 چهارم) غایت‌نگری
۷۰	 پنجم) علاقه اجتماعی
۷۱	 ششم) احساس کهنتری
۷۱	 ب) نظریه سبک‌زندگی
۷۱	 اول) پیدایش مفهوم سبک‌زندگی در ادبیات آدلر
۷۲	 نکته اول: تصویر راهنما
۷۲	 نکته دوم: خط‌مشی راهنما
۷۳	 نکته سوم: برنامه زندگی
۷۴	 نکته چهارم: سبک‌زندگی
۷۵	 دوم) تلقی آدلر از سبک‌زندگی
۷۷	 سوم) تعریف سبک‌زندگی
۷۸	 چهارم) درخت سبک‌زندگی و وظایف فردی
۷۹	 پنج) دیدگاه گیدنز (۱۹۳۸م)
۸۰	 الف) نظریه ساخت‌یابی
۸۱	 ب) مدرنیته و خصلت بازتابندگی
۸۳	 ج) زندگی روزمره و کنش متقابل اجتماعی
۸۴	 د) سیاست زندگی
۸۵	 هـ) سبک‌زندگی و برنامه زندگی
۸۵	 پیامد نخست: ابتدال سبک‌زندگی

- پیامد دوم: تکثیر دنیای زندگی ۸۵
- پیامد سوم: شک و رومند ۸۶
- پیامد چهارم: رسانه‌ها و تغییر زندگی اجتماعی ۸۶
- پیامد پنجم: برنامه زندگی ۸۶
- شش) دیدگاه سوبل (حدود ۱۹۵۲م) ۸۷
- هفت) دیدگاه چنی (۱۹۴۲م) ۸۸
- هشت) دیدگاه بوردیو (۲۰۰۲-۱۹۳۰م) ۸۹
- الف) میدان ۹۰
- ب) عادتواره ۹۰
- ج) تمایز ۹۱
- د) سبک زندگی ۹۱
- ۴) عوامل ظهور پدیده سبک زندگی ۹۴
- یک) مصرف و مصرف‌گرایی ۹۴
- دو) شهرنشینی ۹۶
- سه) کار و فراغت ۹۷
- چهار) فردیت و فردگرایی ۹۸
- پنج) اصالت یافتن بدن ۱۰۰
- الف) مدیریت بدن ۱۰۰
- اول) مفهوم‌شناسی ۱۰۰
- دوم) عوامل شکل‌گیری جریان مدیریت بدن ۱۰۱
- عامل نخست: به هم‌ریختگی مرزها ۱۰۱
- عامل دوم: جنبش‌های فمینیستی ۱۰۲
- عامل سوم: تحولات پزشکی ۱۰۲
- عامل چهارم: نقش رسانه‌ها ۱۰۳
- سوم) آسیب‌های افراط در مدیریت بدن ۱۰۳
- پیامد نخست: تبدیل بدن به یک دارایی مادی ۱۰۴
- پیامد دوم: کاهش میزان بازدهی کار و تحصیل ۱۰۴
- پیامد سوم: استفاده ابزاری از زیبایی زنان ۱۰۴
- پیامد چهارم: توقف شخصیت ۱۰۵

پیامد پنجم: کاهش امنیت اجتماعی	۱۰۵
پیامد ششم: کاهش ازدواج و بی‌علاقگی به آن	۱۰۶
پیامد هفتم: افزایش روابط نامشروع	۱۰۶
پیامد هشتم: افزایش طلاق	۱۰۶
پیامد نهم: افزایش آمار جنایت و خشونت علیه زنان	۱۰۷
چهارم) تفاوت‌های نگاه مدرن و نگاه دین	۱۰۷
تفاوت نخست: دوگانه‌انگاری	۱۰۷
تفاوت دوم: نگاه مالکانه یا امانت‌دارانه	۱۰۸
تفاوت سوم: بدن‌آزاری	۱۰۹
ب) جامعه‌شناسی بدن	۱۰۹
شش) تحوّل ارزش‌ها	۱۱۱
هفت) رسانه‌های جدید	۱۱۳
هشت) سیّال شدن طبقات	۱۱۵
نتیجه‌گیری	۱۱۶
فصل دوم: روش‌شناسی عام سبک‌زندگی اسلامی	۱۱۷
درآمد	۱۱۹
۱) روش و روش‌شناسی	۱۱۹
یک) پژوهش به مثابهٔ کلان‌پروژه	۱۱۹
دو) روش پژوهش	۱۲۱
الف) روش‌های چهارگانه	۱۲۲
ب) بر ضدّ روش	۱۲۳
ج) مقام گردآوری و داوری	۱۲۳
د) رهیافت و روش	۱۲۴
ه) رویکرد سمانتیک و هرمنوتیک	۱۲۵
اول) رویکردهای سنتی	۱۲۵
دوم) رویکردهای نوین	۱۲۵
سه) روش‌شناسی عام	۱۲۶
چهار) سبک‌زندگی اسلامی به مثابهٔ روش‌شناسی عام	۱۲۸
۲) سبک‌زندگی اسلامی در مقام تعریف	۱۳۰

- یک) معنا، تعریف و تمایز..... ۱۳۰
- دو) چیهستی سبک زندگی اسلامی..... ۱۳۲
- سه) مؤلفه‌های تعریف..... ۱۳۳
- الف) الگوهای رفتاری..... ۱۳۳
- اول) معناشناسی الگو..... ۱۳۳
- تعریف نخست: مجموعه اجزا..... ۱۳۴
- تعریف دوم: مبنای رفتار..... ۱۳۵
- دوم) کاربردهای الگو..... ۱۳۵
- سوم) تمایز الگو از شیوه رفتاری..... ۱۳۹
- چهارم) تدبیر زندگی، برنامه زندگی و سیاست زندگی..... ۱۴۱
- ب) الگوهای سه بعدی..... ۱۴۲
- ج) هستی‌شناسی سبک..... ۱۴۴
- د) بینش‌ها و ارزش‌ها..... ۱۴۵
- ه) تأثیر وضعیت جغرافیایی و اقلیمی..... ۱۴۸
- و) رفتارهای درون‌زا..... ۱۴۹
- ز) سبک زندگی پدیده‌ای تدریجی..... ۱۴۹
- ح) فردی و اجتماعی..... ۱۵۰
- ۳) مفاهیم هم‌بسته..... ۱۵۱
- یک) سبک زندگی و سیره..... ۱۵۱
- الف) سیره‌نگاری به مثابه منبع شناخت..... ۱۵۱
- ب) معناشناسی..... ۱۵۲
- اول) در لغت..... ۱۵۲
- دوم) در اصطلاح..... ۱۵۳
- ج) منبع‌شناسی سیره..... ۱۵۴
- دسته نخست: کتب مغازی..... ۱۵۴
- دسته دوم: کتب تاریخ..... ۱۵۴
- دسته سوم: کتب حدیث..... ۱۵۴
- دسته چهارم: کتب تفسیر..... ۱۵۵
- دسته پنجم: کتب سیره..... ۱۵۵

دسته ششم: کتب اخلاق النبی ﷺ	۱۵۶
دسته هفتم: آثار منظوم	۱۵۶
(د) آسیب شناسی سیره ها	۱۵۷
آسیب نخست: تحریف	۱۵۷
آسیب دوم: غلبه نگاه جنگجویانه	۱۵۷
آسیب سوم: هاله ای از قداست	۱۵۷
آسیب چهارم: تعصبات قبیله ای	۱۵۸
آسیب پنجم: رویکرد داستانی	۱۵۸
(ه) تمایزهای سبک زندگی از سیره	۱۵۹
تمایز نخست: عام تر از سبک	۱۵۹
تمایز دوم: انحصارگرایی	۱۶۰
تمایز سوم: سیره الهی	۱۶۰
تمایز چهارم: سیر نه سیره	۱۶۰
تمایز پنجم: فراتر از سیره	۱۶۱
تمایز ششم: هدف زندگی	۱۶۱
تمایز هفتم: مبانی سبک زندگی	۱۶۱
(و) سبک زندگی و سنت	۱۶۳
الف) معناشناسی	۱۶۳
اول) در لغت	۱۶۳
دوم) در اصطلاح	۱۶۴
ب) در قرآن	۱۶۵
ج) دیدگاه گیدنز	۱۶۵
(د) نسبت سنجی چندگان	۱۶۶
نسبت نخست: نگاه تاریخی	۱۶۶
نسبت دوم: نگاه فقیهان	۱۶۶
نسبت سوم: نگاه حدیث شناسان	۱۶۶
نسبت چهارم: نگاه قرآنی	۱۶۶
سه) سبک زندگی و آداب	۱۶۷
الف) در لغت	۱۶۷

- ب) در اصطلاح..... ۱۶۸
- ج) نسبت سنجی..... ۱۶۹
- چهار) سبک زندگی و فرهنگ..... ۱۶۹
- الف) معناشناسی لغوی..... ۱۷۰
- ب) تعریف ها..... ۱۷۰
- اول) تعریف های وصف گرانه..... ۱۷۱
- دوم) تعریف های تاریخی..... ۱۷۱
- سوم) تعریف های هنجاری..... ۱۷۲
- چهارم) تعریف های روان شناختی..... ۱۷۲
- پنجم) تعریف های ساختاری..... ۱۷۲
- ششم) تعریف های تکوینی..... ۱۷۳
- ج) پیوندها و نسبت ها..... ۱۷۴
- د) دیدگاه ها و نظریه ها..... ۱۷۵
- پنج) سبک زندگی و آیین زندگی..... ۱۷۶
- شش) سبک زندگی و مهارت های زندگی..... ۱۷۶
- الف) سازمان بهداشت جهانی (WHO)..... ۱۷۷
- ب) تمایزها..... ۱۷۹
- تمایز نخست: وضعیت تثبیت شده..... ۱۷۹
- تمایز دوم: شمول الگوهای رفتاری..... ۱۷۹
- تمایز سوم: هدف..... ۱۸۰
- تمایز چهارم: فردی و اجتماعی..... ۱۸۰
- تمایز پنجم: الگوهای رفتاری..... ۱۸۰
- هفت) سبک زندگی و ارزش ها..... ۱۸۱
- الف) نگاه جامعه شناسی و فلسفی..... ۱۸۲
- نگاه نخست: جامعه شناسی..... ۱۸۲
- نگاه دوم: فلسفی..... ۱۸۴
- ب) ویژگی ها..... ۱۸۵
- ج) کارکردها..... ۱۸۵
- د) سطوح..... ۱۸۶

۱۸۶		ه) هنجارها و گونه‌شناسی
۱۸۷		گونه نخست: آداب و رسوم اجتماعی
۱۸۷		گونه دوم: رسوم اخلاقی
۱۸۸		گونه سوم: میثاق اجتماعی
۱۸۸		گونه چهارم: تشریفات اجتماعی
۱۸۸		گونه پنجم: قوانین اجتماعی
۱۸۸		گونه ششم: خرده‌فرهنگ‌ها
۱۸۸		گونه هفتم: عرف
۱۸۸		و) نسبت‌ها و پیوندها
۱۸۹		تمایز نخست: مفهوم و مصداق
۱۸۹		اول) ارزش به مثابه یک مفهوم
۱۸۹		دوم) ارزش به مثابه یک مصداق
۱۹۰		تمایز دوم: رویکرد فردی و اجتماعی
۱۹۰		تمایز سوم: کاربردهای سه‌گانه
۱۹۱		۴) سبک زندگی اسلامی به مثابه دانشی مستقل
۱۹۳		یک) الگوهای رفتاری، موضوع دانش سبک زندگی
۱۹۴		الف) الگوهای فردی و جمعی
۱۹۸		ب) الگوهای آشکار و پنهان
۱۹۸		اول) الگوهای آشکار یا عینی
۱۹۹		ویژگی نخست: سطوح الگوها
۱۹۹		ویژگی دوم: گونه‌شناسی الگوها
۱۹۹		گونه نخست: آداب دینی و اخلاقی
۱۹۹		گونه دوم: رسوم قومی
۲۰۰		گونه سوم: رفتارهای عرفی
۲۰۰		ویژگی سوم: تغییرات و دگرگونی‌ها
۲۰۰		معیار نخست: زمان
۲۰۰		معیار دوم: منطقه
۲۰۰		معیار سوم: قشر
۲۰۱		ویژگی چهارم: الگوهای عادت شده

- ویژگی پنجم: الگوهای ساختمند و نظم‌آفرین ۲۰۱
- دوم (الگوهای پنهان یا ذهنی) ۲۰۲
- ویژگی نخست: سطوح الگوها ۲۰۲
- سطح نخست: عقاید ۲۰۲
- سطح دوم: عادات ذهنی ۲۰۳
- سطح سوم: عرف‌های ساده ۲۰۳
- ویژگی دوم: گونه‌ها ۲۰۳
- گونه نخست: داوری‌ها و پیش‌داوری‌ها ۲۰۳
- گونه دوم: ایستارها ۲۰۴
- گونه سوم: باورهای قالبی ۲۰۴
- ویژگی سوم: افکار عمومی ۲۰۴
- ویژگی چهارم: تغییر الگوهای رفتاری ۲۰۴
- ویژگی پنجم: رسانه‌ها و تبلیغات ۲۰۵
- دو) سنخ‌شناسی گزاره‌های سبک زندگی ۲۰۶
- الف) گزاره، جمله و بیان ۲۰۷
- ب) گزاره‌های توتولوژیک یا آنالیتیک ۲۰۷
- ج) گزاره‌های توصیفی و تجویزی ۲۰۸
- د) گزاره‌های سبک زندگی ۲۰۹
- ه) موضوع گزاره‌های سبک زندگی ۲۰۹
- جنبه نخست: قید حیثیت ۲۰۹
- جنبه دوم: معناشناسی رفتار، عمل و فعل ۲۱۰
- معناشناسی واژه رفتار ۲۱۰
- معناشناسی واژه عمل ۲۱۱
- معناشناسی واژه فعل ۲۱۱
- جنبه سوم: طبقه‌بندی‌های رفتار در گستره سبک زندگی ۲۱۲
- دسته بندی نخست: افعال جوارحی و جوانحی ۲۱۲
- دسته بندی دوم: افعال قیامی و صدوری ۲۱۳
- دسته بندی سوم: افعال طبیعی، ارادی و جبری ۲۱۴
- دسته بندی چهارم: افعال عبادی و غیرعبادی ۲۱۵

۲۱۵	دسته‌بندی پنجم: افعال فردی و جمعی
۲۱۶	دسته‌بندی ششم: افعال نباتی، حیوانی و انسانی
۲۱۷	دسته‌بندی هفتم: افعال حقیقی و اعتباری
۲۱۹	جنبه چهارم: ذات فعل و عوارض آن
۲۲۰	جنبه پنجم: ویژگی‌های رفتار سبکی
۲۲۰	ویژگی نخست: رفتار ارادی
۲۲۰	بعد نخست: مفهوم‌شناسی
۲۲۱	بعد دوم: وابستگی به آگاهی و اختیار
۲۲۲	بعد سوم: انتخاب از منظر جامعه‌شناسی
۲۲۳	ویژگی دوم: رفتار نمادین
۲۲۴	ویژگی سوم: رفتار هدفمند
۲۲۴	ویژگی چهارم: رفتار حیوانی و انسانی انسان
۲۲۵	ویژگی پنجم: تأثیرپذیری از پیامدها
۲۲۵	ویژگی ششم: رفتار موقعیت‌پذیر
۲۲۶	ویژگی هفتم: رفتار الگومند
۲۲۶	(و) محمول گزاره‌های سبک‌زندگی
۲۲۸	(سه) غایت دانش سبک‌زندگی اسلامی
۲۳۱	چهار) روش علمی
۲۳۱	الف) گونه‌شناسی روش‌ها
۲۳۱	شیوه نخست: روش عقلی
۲۳۱	شیوه دوم: روش نقلی
۲۳۲	شیوه سوم: روش تجربی
۲۳۲	شیوه چهارم: روش شهودی
۲۳۲	ب) مسائل تک‌روشی یا چندروشی
۲۳۳	ج) تبارشناسی روشی در سبک‌زندگی اسلامی
۲۳۴	پنج) ساختار سبک‌زندگی اسلامی
۲۳۴	الف) معیارها
۲۳۴	معیار نخست: گستره وسیع
۲۳۴	معیار دوم: تمایزبخشی

- ۲۳۴..... معیار سوم: چینش منطقی
- ۲۳۵..... معیار چهارم: قدرت پاسخ‌گویی
- ۲۳۵..... معیار پنجم: نظری و کاربردی
- ۲۳۵..... (ب) مسائل
- ۲۳۷..... (شش) وظایف راهبردی سبک‌شناس
- ۲۳۷..... الف) رصد فرهنگ زندگی
- ۲۳۷..... اول) ضرورت و اهمیت
- ۲۳۸..... دوم) اهداف و مأموریت‌ها
- ۲۳۸..... سوم) سیاست‌ها
- ۲۳۹..... چهارم) مفهوم‌شناسی رصد فرهنگ زندگی
- ۲۴۱..... پنجم) ابعاد رصد فرهنگی
- ۲۴۱..... جنبهٔ نخست: بررسی مقاطع مختلف زمانی
- ۲۴۱..... جنبهٔ دوم: جریان‌های فرهنگی
- ۲۴۲..... جنبهٔ سوم: حوزه‌های فرهنگ زندگی
- ۲۴۲..... جنبهٔ چهارم: سطوح رصد فرهنگ زندگی
- ۲۴۳..... جنبهٔ پنجم: محصولات و کالاهای فرهنگی
- ۲۴۳..... جنبهٔ ششم: رسانه‌ها
- ۲۴۳..... جنبهٔ هفتم: گروه‌های مرجع اصلی در جامعه
- ۲۴۴..... جنبهٔ هشتم: سبک زندگی
- ۲۴۴..... ششم) روش‌شناسی رصد فرهنگ زندگی
- ۲۴۴..... شیوهٔ نخست: مسئله‌یابی و مسئله‌شناسی فرهنگی
- ۲۴۴..... شیوهٔ دوم: جریان‌شناسی فرهنگی
- ۲۴۴..... شیوهٔ سوم: پردازش اطلاعات و تجزیه و تحلیل
- ۲۴۵..... شیوهٔ چهارم: سیاست‌سنجی و آینده‌پژوهی
- ۲۴۵..... شیوهٔ پنجم: پیامدسنجی
- ۲۴۵..... هفتم) محورها و موضوعات رصد اجتماعی و فرهنگی زندگی در جامعه
- ۲۴۶..... هشتم) چارت سازمانی بخش رصد و پایش
- ۲۴۷..... (ب) استنباط الگوهای سبک زندگی از متون دینی (فقه سبک زندگی)
- ۲۴۷..... مرحلهٔ نخست: تنظیم و تنسيق گزاره‌های دینی

مرحلۀ دوم: تبیین گزاره‌های دینی	۲۴۸
گام نخست: ایضاح مفاهیم	۲۴۹
گام دوم: تبیین گزاره‌های دینی بر اساس مسائل و مشکلات نظری	۲۴۹
گام سوم: تبیین گزاره‌های دینی بر اساس مسائل و مشکلات عملی	۲۴۹
مرحلۀ سوم: پاسخ به شبهات	۲۵۰
نکته نخست: شبهه‌شناسی دقیق	۲۵۱
نکته دوم: شرایط پاسخ به شبهات	۲۵۱
شرط نخست: پاسخ‌های مستند	۲۵۱
شرط دوم: پاسخ‌های به‌روز	۲۵۲
نکته سوم: چگونگی مواجهه با شبهات	۲۵۲
نکته چهارم: روش پاسخ به شبهات	۲۵۳
ج) انتقال الگوهای دینی به متن زندگی	۲۵۳
هفت) مطالعات میان‌رشته‌ای	۲۵۶
گونه نخست: مطالعات التقاطی	۲۵۶
گونه دوم: مطالعات ترکیبی	۲۵۷
گونه سوم: مطالعات تطبیقی	۲۵۷
گونه چهارم: مطالعات فرارشته‌ای	۲۵۷
گونه پنجم: مطالعات میان‌رشته‌ای	۲۵۷
هشت) طبقه‌بندی مسائل سبک‌زندگی	۲۵۸
طبقه‌بندی نخست: بر پایه سه ساحت وجودی انسان	۲۵۹
طبقه‌بندی دوم: بر پایه ابعاد ده‌گانه وجودی انسان	۲۵۹
طبقه‌بندی سوم: بر پایه نگاه دینی	۲۶۰
طبقه‌بندی چهارم: بر پایه مراحل رشد	۲۶۰
طبقه‌بندی پنجم: بر پایه گستره اجتماعی	۲۶۱
طبقه‌بندی ششم: بر پایه میزان آگاهی	۲۶۱
طبقه‌بندی هفتم: بر پایه بعد فردی و اجتماعی	۲۶۲
طبقه‌بندی هشتم: بر پایه هدف	۲۶۲
نه) سبک‌زندگی اسلامی؛ از استخراج تا عرضه	۲۶۳
مرحلۀ نخست: زمینه‌ها (منابع اولیه)	۲۶۳

مرحله دوم: جوانه ها (منابع ثانویه).....	۲۶۷
اول) منابع فقهی	۲۶۷
دوم) منابع اخلاقی - تربیتی	۲۶۸
سوم) منابع عرفانی	۲۶۹
مرحله سوم: به سوی دانش سبک زندگی اسلامی	۲۷۰
مرحله چهارم: فقه سبک زندگی اسلامی	۲۷۱
مرحله پنجم: توسعه و تعمیق الگوهای مطلوب زندگی	۲۷۳
ده) عوامل پویایی	۲۷۳
عامل نخست: مانایی اجتهاد	۲۷۳
عامل دوم: موضوع یابی روزآمد	۲۷۴
عامل سوم: مرزبندی تخصص ها	۲۷۵
۵) نسبت ها و پیوندها	۲۷۵
یک) سبک زندگی اسلامی و دانش فقه	۲۷۶
الف) معناشناسی واژه فقه	۲۷۶
ب) فقه در قرآن و کلام معصومان علیهم السلام	۲۷۶
ج) سیر تحوّل اصطلاح فقه	۲۷۷
د) علم فقه در مقام تعریف	۲۷۸
کاربرد نخست: علم به شریعت	۲۷۸
کاربرد دوم: علم استنباط احکام	۲۷۸
ه) تمایزها	۲۷۹
تمایز نخست: موضوع	۲۷۹
جنبه نخست: موضوع علم	۲۷۹
جنبه دوم: موضوع گزاره ها	۲۷۹
ملاحظه نخست: موضوع فقه	۲۸۰
دیدگاه نخست: فعل مکلف به لحاظ احکام تکلیفی	۲۸۰
دیدگاه دوم: فعل مکلف به لحاظ احکام شرعی	۲۸۰
دیدگاه سوم: فعل انسان به لحاظ احکام شرعی	۲۸۰
ملاحظه دوم: موضوع سبک زندگی	۲۸۱
تمایز دوم: محمول	۲۸۱

۲۸۱	جنبه نخست: محمول فقه
۲۸۲	جنبه دوم: محمول سبک زندگی
۲۸۲	تمایز سوم: هدف
۲۸۳	جنبه نخست: هدف فقه
۲۸۴	جنبه دوم: هدف سبک زندگی
۲۸۴	تمایز چهارم: روش
۲۸۵	جنبه نخست: فرایند و روش پژوهش در فقه
۲۸۵	جنبه دوم: روش سبک زندگی
۲۸۶	تمایز پنجم: قلمرو
۲۸۶	تمایز ششم: نگاه برون دینی و درون دینی
۲۸۷	و) اشتراک ها
۲۸۸	ز) خدمات متقابل
۲۸۸	اول) تأثیر فقه بر سبک زندگی اسلامی
۲۸۸	تأثیر نخست: الگودهی
۲۸۹	تأثیر دوم: مبناسازی
۲۸۹	تأثیر سوم: ساحت های وجودی انسان
۲۹۰	تأثیر چهارم: هدف گذاری
۲۹۰	تأثیر پنجم: قواعد فقهی
۲۹۱	تأثیر ششم: فربضه سازی و قداست بخشی
۲۹۱	تأثیر هفتم: عرصه های جدید
۲۹۱	تأثیر هشتم: روش فقه جواهری
۲۹۲	دوم) تأثیر سبک زندگی اسلامی بر فقه
۲۹۲	تأثیر نخست: پیش نیاز
۲۹۳	تأثیر دوم: احکام ثانوی
۲۹۳	تأثیر سوم: عملیاتی کردن فقه
۲۹۳	تأثیر چهارم: آموزش فقه
۲۹۴	تأثیر پنجم: طرح پرسش ها و عرصه های جدید
۲۹۴	تأثیر ششم: فقه تخصصی
۲۹۵	دو) سبک زندگی اسلامی و دانش اخلاق

۲۹۵.....	الف) معناشناسی اخلاق
۲۹۵.....	اول) در لغت
۲۹۶.....	دوم) در اصطلاح
۲۹۶.....	ب) علم اخلاق
۲۹۷.....	ج) تمایزها
۲۹۷.....	تمایز نخست: موضوع
۲۹۷.....	تمایز دوم: هدف
۲۹۸.....	تمایز سوم: روش
۲۹۸.....	د) خدمات متقابل
۲۹۸.....	اول) تأثیر اخلاق بر سبک زندگی
۲۹۸.....	تأثیر نخست: مبانی و اصول
۲۹۸.....	تأثیر دوم: روش‌ها و راهکارها
۲۹۹.....	تأثیر سوم: راهبردهای هدایت‌گر
۲۹۹.....	تأثیر چهارم: اخلاق کاربردی
۳۰۰.....	دوم) تأثیر سبک زندگی بر اخلاق
۳۰۰.....	تأثیر نخست: اخلاق تخصصی
۳۰۰.....	تأثیر دوم: عرصه‌های نوین
۳۰۰.....	تأثیر سوم: اصول و روش‌ها
۳۰۱.....	نتیجه‌گیری
۳۰۳.....	کتاب‌نامه
۳۱۹.....	فهرست نمایه‌ها
۳۲۱.....	نمایه آیات
۳۲۲.....	نمایه اشخاص
۳۲۳.....	نمایه اصطلاحات
۳۲۵.....	بیوگرافی چهره‌های سبک زندگی در جهان

دیاچہ

پدیده‌های نوظهور در ایران همواره برای من جذابیت داشته‌اند. جذاب بودن پدیده‌های نوپیدا برای مردم به لحاظ مدبودن آنهاست و برای اندیشمندان از جهت مطالعات علمی یا فکری است. در دهه هفتاد مسائلی چون ایمان‌گروی، معرفت‌شناسی دینی، فمینیسم، ادله الحاد، شکاکیت و شیوه‌های توجیه ادله جالب بود؛ اما در دهه هشتاد دگرگونی‌هایی رخ داد و بیشترین مسئله‌ای که توجه من را به خودش معطوف داشت، معنویت‌گرایی مدرن بود. سیر مطالعات در اواخر دهه هشتاد، من را به این سمت کشاند که گویا دیگران در صدد برآمده‌اند انسانی جدید خلق کنند تا بتوانند جهانی مدرن بسازند. آفرینش انسان نو بدون دست‌کاری بینش‌ها، ارزش‌ها و کنش‌های او ناممکن است؛ لذا تفکر جهانی‌سازی در پی این برآمد که نگاه انسان را به خدا، جهان، زندگی، جنس مخالف، عشق و خودش تغییر دهد تا از این طریق ارزش‌های او و نیز رفتارهایش دگرگون شود. در این میان، مفهومی جدید را یافتیم که ظرفیتی معادل کلیت شخصیت انسان داشت. گستره این مفهوم می‌توانست رفتارها، ارزش‌ها و باورهای انسان را دربرگیرد و تمام تغییرات و تحولات عصر جدید را شامل گردد.

برای نخستین بار در سال ۱۳۸۹ مفهوم سبک زندگی نظرم را به خود جلب کرد و رفته‌رفته جذابیت این پدیده برای من بیشتر و بیشتر شد. در آن زمان چندین کتاب بود که مشتاقان می‌توانستند با مطالعه آن کامجویی علمی کنند و به دیدگاه اولیه دست یابند؛^۱ اما رویه علمی به ما می‌گوید مسئله‌های وارداتی را از مبدأ باید مطالعه کرد؛ براین اساس، چندین کتاب به زبان اصلی یافتیم و در

۱. فاضلی، مصرف و سبک زندگی؛ صالحی، الگوهای سبک زندگی ایرانیان؛ مهدوی کنی، دین و سبک زندگی.

آنها مسئله سبک زندگی را پیگیری نمودم. مسئله سبک زندگی، پرسش‌هایی را دربرمی‌گیرد که باید برای آنها پاسخ‌هایی یافت؛ پرسش‌هایی نظیر عوامل ظهور پدیده سبک زندگی چیست؟ دوره‌های تحول این پدیده کدام است؟ بعد از جنگ دوم جهانی چه اتفاقاتی افتاد که مسائلی مانند مد، آرایش، ورزش، پوشش، اوقات فراغت، غذاهای آماده، دکوراسیون و دست‌کاری‌های بدنی اهمیت یافت؟ اهداف پدیده سبک زندگی چیست؟ ارتباط مسئله جهانی سازی با سبک زندگی در کدام عناصر نهفته است؟ جهان غرب با پدیده سبک زندگی با جهان سوم چه تعاملی خواهد داشت؟ ابزار و شیوه‌های نفوذ سبک زندگی غربی در کشورهای مسلمان از جمله ایران چیست؟ و شیوه‌های مواجهه با الگوهای زندگی غیراسلامی کدام است؟ یافتن پاسخ برای این‌گونه پرسش‌ها من را به سمت مطالعات بیشتر در منابع اصلی سوق می‌داد.

ماجرای زمانی جذابیت فراوان پیدا کرد که روند تغییرات اجتماعی در ایران را بررسی کردم. تغییرات اجتماعی و دگرگونی‌های فکری و اعتقادی که در سه دهه اخیر در ایران رخ داده بسیار گسترده، عمیق و پرشتاب تحقق یافته‌اند. می‌توان دگرگونی‌های ایران را به دو دسته تقسیم کرد؛ تغییرات مثبت (رویش‌ها) و تغییرات منفی (ریزش‌ها). از سوی دیگر، می‌توان بخشی از تغییرات منفی را آسیب‌های اجتماعی دانست. به نظر می‌آید تغییراتی که در ایران در جریان می‌باشد، دارای سه ساحت است؛ سطحی (آشکار)، عمیق (پنهان) و بسیار عمیق (بسیار پنهان). تغییرات در ایران منتظر کسی نمی‌ماند، با اجازه کسی کند یا تند نمی‌شود و تا عمیق‌ترین لایه‌های وجودی انسان، خصوصاً جوانان را دربرگرفته است. ناگفته نماند که دگرگونی‌های جامعه ایران دو گونه است؛ بخشی متأثر از جهان بیرون است که می‌توان به آن پروژۀ گفت؛ اما بخش دیگری از تحولات ایران متأثر از شرایط و مقتضیات درونی است که می‌توان آن را پروسه نامید.

تغییرات و دگرگونی‌ها در جامعه ایران ابعاد وسیعی را دربرمی‌گیرند؛ فردیت و فردگرایی در جامعه ایران بروز کرده است، نوعی تنوع و سیالیت دیده می‌شود، مرزهای زمانی و مکانی درهم تنیده و فشرده شده‌اند، الگوهای هویتی در حال دگرگونی است، هرکس برای زندگی منطقی دارد، روزمرگی در زندگی افراد غالب شده است، خرده فرهنگ‌ها به رسمیت شناخته شده‌اند، آسایش و رفاه به گفتمان عمومی تبدیل شده است، شهرنشینی به صورت گسترده در حال رشد است، مصرف‌گرایی افراد جامعه را می‌بلعد، افراد در شهرها دیده نمی‌شوند، مدگرایی به‌ویژه در پوشش و آرایش دغدغه جدی شده است، حضور جنسیتی نسبت به قبل متفاوت شده است، نقش‌های جنسیتی توسعه یافته است، ترکیب جمعیتی عوض شده است، نیاز به تفریح و فراغت در حال شیوع است، انرژی‌های خفته جوانی به شکل‌های نابهنجار تخلیه می‌شوند، تلفن همراه جغرافیای انسان‌ها را تغییر داده

است، مصلحت‌اندیشی و منفعت‌گرایی بر انسان‌ها غالب شده است، تغییرات با شتاب فزاینده در جریان است، فرهنگ مصرف و مصرف فرهنگی جدی به نظر می‌رسد، امروزه مردم و جوانان به بدن و مدیریت بدن توجه بیشتری می‌کنند، و فور امکانات و از جا کنده شدگی تأثیرگذار شده است، در جامعه کنونی نوعی آشفتگی و آشوبناکی دیده می‌شود، شبکه‌های اجتماعی همه را درگیر کرده‌اند، انسان‌ها چندجهانی شده‌اند، مسئله از خود بیگانگی و بحران هویت ما را به ناگجا آباد می‌کشانند، جامعه مدرن به انسان‌ها حتی فرصت تفکر و اندیشیدن نمی‌دهد و در یک کلام، سبک‌های زندگی به صورت عمیق و گسترده دگرگون شده‌اند.

به نظر می‌رسد به منظور مواجهه با تغییرات جامعه ایران، سه الگورا می‌توان مدنظر قرار داد؛ رها کردن، مقابله و مدیریت. الگوی اول ما را بر آن می‌دارد تا سیر دگرگونی‌های اجتماعی و فکری در ایران را به حال خود رها کنیم و تنها ناظر فرایندها و روندها باشیم. بر اساس الگوی دوم، با پدیده‌های نوظهور مقابله خواهیم کرد و گاه به رویارویی فیزیکی هم متوسل خواهیم شد. آموزه‌های دینی و نیز تجربه خردمندان به ما می‌گویند دو راهکار مزبور ما را به پاسخی مطلوب نمی‌رساند و شاید پاسخی معکوس در پی داشته باشد؛ بنابراین بهترین شیوه مواجهه با دگرگونی‌های اجتماعی در ایران مدیریت آنهاست؛ البته مدیریت تغییرات و تحولات در جامعه ایران اصول و قواعدی دارد که باید به آنها توجه نمود.

مفهوم سبک زندگی (Lifestyle) از جمله مفاهیم جدیدی است که پژوهشگران حوزه جامعه‌شناسی و مطالعات فرهنگی برای بیان رفتارشناسی انسان‌ها بیان می‌کنند. دامنه به کارگیری این مفهوم تا بدان حد رواج یافته که امروزه جانشین بسیاری از مفاهیم و واژگان سنتی شده است. اصطلاح سبک زندگی با مجموعه‌ای از مفاهیم؛ نظیر فرهنگ، جامعه، ذهن، رفتار، معنا، شخصیت، محیط، وراثت، نیاز، سلیقه، مد، منزلت و سنت پیوند نزدیکی دارد. مفهوم سبک زندگی از یک سو جزئی‌ترین رویدادهای مربوط به حیات بشر را شامل می‌شود و از سوی دیگر تا اعماق وجود آدمی را دربرمی‌گیرد؛ لذا هم شامل است و هم عمیق.

سبک زندگی وابسته به انتخاب و انتخاب نیز وابسته به اطلاعات است. اطلاعات محصولی از فرایند ارتباطات است. ارتباطات می‌تواند میان فردی یا رسانه‌ای باشند. رابطه رسانه‌ها و سبک زندگی، چرخه‌ای به هم پیوسته و متقابل است. رسانه‌ها سبک‌های جدید حیات را پیش روی انسان قرار می‌دهند و انسان‌ها با خواسته‌ها و نیازهای جدید سبک‌های جدید را آشکار می‌سازند. رسانه‌ها از طریق بمباران اطلاعات، فرهنگ مصرف‌گرا و مصرف فرهنگ را برجسته ساخته، حوزه فرهنگ را فربه می‌کنند. امروزه رادیو، تلویزیون، ماهواره، موزه، سایت، وبلاگ، تالار گفتگو و ده‌ها نوع دیگر محصولات فرهنگی، فضایی را فراهم آورده‌اند که همه پیرامون آنها می‌نشینند و بخش

مهمی از عمر خویش را به آنها اختصاص می‌دهند و از این طریق سبک زندگی تا عمیق‌ترین لایه‌های خانواده‌ها نفوذ می‌کند.

در عصر جدید بخش قابل توجهی از مطالعات درباره تکنیک‌های زیستن به نقش دین در مفهوم سبک زندگی بازمی‌گردد. یکی از مهم‌ترین ابعاد مفهوم سبک زندگی این است که دین می‌تواند به عنوان نیروی برتر، نقش حیاتی در الگوی حیات و نحوه زیستن آدمیان بر روی زمین ایفا کند. دین به عنوان نظامی از باورها، ارزش‌ها و رفتارها می‌تواند آدمی را برای دستیابی به سبکی الهی در زندگی مدد دهد.

دین مسیحیت به دلیل انحرافات متعدد و کاستی‌های فراوان، هرگز نتوانسته است الگویی جامع و عمیق جهت نحوه زیستن انسان ارائه دهد. در این میان، اسلام جایگاه ویژه‌ای دارد. بر اساس معارف عمیق اسلامی که ریشه در آیات قرآن، احادیث معتبر، مفاهیم مربوط به ادعیه و سیره بزرگان دارد، می‌توان الگویی برای سبک زندگی در این جهان تعریف نمود، به گونه‌ای که آدمی را آماده ورود به زندگی ابدی و زیستن بی‌پایان کند. مفاهیم مربوط به سبک زندگی در منابع اسلامی بسیار فراوان اما به ندرت استخراج شده‌اند.

دین به گونه‌های مختلف می‌تواند در سبک زندگی انسان‌ها تأثیرگذار باشد؛ دین حاوی آگاهی‌ها، بینش‌ها و نگرش‌های اصیلی است که در سبک‌دهی به زندگی انسان‌ها نقش‌آفرین‌اند. دین شناخت‌ها و نگرش‌های اصیلی را در ارتباط با خدا، جهان دیگر و انسان به آدمی می‌دهد تا از این طریق بتواند تصاویر روشن از جهان پیرامون و خویش‌تن داشته باشد. دین مجموعه ارزش‌ها و هنجارها را در اختیار انسان قرار می‌دهد تا به وی کمک کند الگوی مناسبی برای زندگی بیابد، رفتارهایش را تنظیم کند و مدلی برای کنش‌ها و شیوه‌های زیستن پیدا کند.

دین احساس‌هایی را نظیر احترام، رضایت‌مندی، گناهکاری، پشیمانی، ترس و عشق را درون انسان برمی‌انگیزد. این حالات می‌توانند احساسات دیگری نظیر اعتماد به نفس و اعتماد به خدا را در انسان‌ها تضعیف یا تقویت کنند و از این طریق منشأ شکل‌گیری الگوهای متفاوتی در انسان شوند. دین قادر است بر خلاقیت فرد تأثیرگذار و او را در مواجهه با محدودیت‌های وراثتی یا محیطی توانا یا ناتوان سازد. یکی از الگوهای سبک زندگی، پدیده خلاقیت یا نوآوری است که بدون شک دین این بُعد انسانی را پرورش داده، تقویت می‌سازد.

دین قادر است نهادهای اجتماعی کارآمدی را سامان بخشد، افرادی را حول محور این نهادها گرد آورد و از این طریق شناخت فرد را از محیط افزایش دهد و رفتارهای جمعی او را تحت تأثیر قرار داده، شکل دهد.

اسلام و قرآن با ارائه بینش‌ها، آگاهی‌ها، ارزش‌ها، هنجارها، احساس‌ها و الگوهای اجتماعی توانسته است بیشترین تأثیر را بر نحوه زیستن انسان‌ها از خود نشان دهد. اسلام به عنوان برترین دین، کارآمدی خود را در بُعد فردی و اجتماعی نشان داده است. آخرین دین آسمانی برای تمام نیازهای درونی و بیرونی راهکار نشان داده و با عرضه الگوهای رفتاری متنوع، انسان را به سرمنزل مقصود رهنمون شده است.

در حال حاضر بشر با بیماری‌های مختلف سبک زندگی جدید مواجه است. شبکه‌های اجتماعی نظیر فیسبوک و ماهواره با عرضه امکانات نوین، انسان‌ها را به رفتارهای نابهنجار سوق داده‌اند. بسیاری از انحرافات اجتماعی مانند طلاق، اعتیاد، خودکشی، سرقت مسلحانه، خشونت، آدم‌ربایی، جرایم سازمان‌یافته، جرایم اینترنتی، قاچاق انسان و کودک‌آزاری معلول شیوه‌های نوین زندگی اجتماعی است.

امروزه خانواده با آسیب‌های گوناگونی همانند مشاجره، ضرب و شتم، فرزندآزاری، عدم رضایت مندی، مشکلات جنسی، خیانت و تجمل‌گرایی روبه‌رو شده که بسیاری از آنها بر اثر اشتباه در اتخاذ الگوی نادرست زیستن به وجود آمده است.

شیوه‌های نادرست گذران اوقات فراغت از موارد دیگر بیماری‌های سبک زندگی مدرن است. همچنین می‌توان به موارد دیگری اشاره کرد؛ مدگرایی، آرایش‌های نامشروع، بدپوششی، تغییر خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها، ترویج فرهنگ فست‌فود، توسعه بیماری‌های مقاربتی، کاستن از میزان کار مفید، کمبود کیفیت کار، ارائه الگوهای نامناسب معماری، پرخاشگری، آزاررسانی کلامی، عیب‌جویی، محرومیت و حرمت‌شکنی.

الگوهای سبک زندگی مدرن علی‌رغم فرصت‌ها و امکاناتی که در اختیار بشر قرار داده، بیماری‌ها و آسیب‌های متعددی را نیز به ارمغان آورده است. اسلام به عنوان آخرین و برترین دین الهی الگوها و مدل‌های متعادل و جامعی را در اختیار انسان قرار می‌دهد تا آدمی بتواند ضمن رهایی از تهدیدها و آسیب‌ها، به سعادت دنیوی و اخروی دست یابد.

نوشتار حاضر با هدف تبیین اصلی‌ترین مسائل سبک زندگی و نیز ارائه رویکرد اسلامی در سبک زندگی پدید آمده است. این نگاشته در دو فصل تنظیم شده است؛ فصل اول مسائل ذیل را مدنظر قرار داده است: چرا پدیده سبک زندگی مهم است؟ معناشناسی سبک زندگی، نظریه‌ها، تعریف‌ها و عوامل ظهور مفهوم سبک زندگی. در فصل دوم مسائلی با رویکرد دینی را مشاهده خواهیم کرد؛ روش‌شناسی عام، تعریف سبک زندگی اسلامی، مؤلفه‌ها، مفاهیم هم‌بسته، سبک زندگی اسلامی به مثابه دانشی مستقل، موضوع سبک زندگی اسلامی، گزاره‌های سبک زندگی اسلامی، غایت

سبک زندگی اسلامی، ساختار مسائل سبک زندگی اسلامی، وظایف راهبردی سبک شناس، مطالعات میان رشته‌ای، فرایند شکل گیری سبک زندگی اسلامی و نسبت سبک زندگی اسلامی با دانش فقه و اخلاق. نگارنده در صدد است در نوشتار دیگری مسئله طرح واره زندگی از منظر قرآن را بررسی کند. در اینجا بر خود لازم می‌دانم از مساعی ارزشمند آقای سید محمد رفعتی پور که در فرایند آماده سازی مرایاری داد، تشکر کنم. همچنین از آقای محمد مرادی حسین آباد به خاطر دقت در ویراستاری اثر حاضر قدردانی می‌کنم.